

проф. д.ик.н АСЕН КОВАЧЕВ
НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ, СОФИЯ

ЗАЩО ПРОДУКТИВНОСТТА НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СИСТЕМИ НЕ СЕ ВКЛЮЧВА В РЕШЕНИЯТА ЗА ТЯХНОТО РАЗВИТИЕ?

WHY IS THE PRODUCTIVITY OF THE ECONOMIC SYSTEMS NOT INCLUDED IN THE DECISIONS FOR THEIR DEVELOPMENT?

Prof. Dr. of Economic sciences ASEN KOVACHEV
NEW BULGARIAN UNIVERSITY, SOFIA

Abstract: In the present hereby alternative system-structural approach for making of decisions for the development of the economic systems, the proposed changes in the systems are being balanced in regard to the relations of their elements.

The volumes and the structure of the sold production are also being balanced through changes in the value added. And in this new balancing the structure of the sold production is improved as well by an increase in the (newly created) value added. This is achieved for an decrease in the transferred value of the used resources. In such a way, an increase in the productive potential is achieved and the equilibrium sustainability in the development of the system is being broadened.

The proposed solution for the put above set problem is especially important today for the government of the country in the building of adequate strategic and operative decisions for the incurred macro and micro structural disproportions of objective, technological, information and management type, including the foreign economic exchange of the national economy.

Key words: economic systems, balancing, productivity, value added

Общият непосредствен отговор на този въпрос е, че тези решения се базират върху методически подход, който е неадекватен за вътрешно присъщите качества на сложните открити системи. Той е приложим, за простите, закрити системи в неживата природа. При него се пренебрегват промените в структурата на системите, в мрежата от връзки и взаимодействия между техните елементи – в процеса на развитието им. Използваният подход залага само на историческата инерционност в развитието и го пренася в решението за бъдещето. То се прави за всеки елемент поотделно и най-често при високо степен на агрегираност; или се прилага коефициентния метод за конкретизиране на промените в бъдещето при отделните елементи. Очакваният приръстен ефект се проектира, като обобщена целева функция за системата – от рода на максимизация на печалбата или минимизация на разходите.

В предлагания тук алтернативен, системно-структурен подход за разработване на решения за развитието на системите се балансират промените във връзките между техните елементи.

Балансират се обемите и структурата на реализираната продукция чрез промени в добавената стойност. При това балансиране се подобрява структурата на реализираната продукция, като нараства добавената (новосъздадената) стойност. Това става за сметка на намаляване на пренесената стойност на използваните ресурси. Така се постига и нарастване на продуктивния потенциал и се разширява равновесната устойчивост на развитието на системата.

Предлаганото решаване на зададения въпрос е особено важно днес за новото ръководство на страната – при разработването на адекватни стратегически и оперативни решения на натрупаните макро- и микро- структурни диспропорции (неравновесия) от

предметно-технологичен и информационно-управленски характер, включително и по линия на външноикономическото допълване на националната икономика.

Става дума за нов тип балансирани и устойчиви стратегии, програми и проекти за развитие, action plans, включително за разработването на макрорамката на бюджета – като финансов план на държавата за следващите години.

За прилагането на този подход при разработването на стратегическите управленски решения е създаден надежден алгоритъм (итеративна процедура). Той е с емпирично установена пригодност и с математическо доказателство за бърза балансова сходимост.

Доминиращите у нас (в т.ч. в масмедииите) политолого-критични управленски постановки – за решаването на проблемите на развитието и на първо време за излизането от кризата, имат ограничен концептуален, а не научно доказан алгоритмичен (как това да стане?) характер.

В синтезиран вид пренебрегваните от управленската теория и практика вътрешноприсъщи качества на откритите системи (заимствани от фундаментални разработки в световната научна литература по изследване на общата теория на системите) са следните:

Първо. Активност и динамизъм, обуславящи самоорганизирането и саморегулирането на системите, насочени към поддържане на тяхното равновесие между зададения изход и допълващият го вход. Това става поетапно, посредством многомерни предметно-технологични и информационно-управленски, вътрешно-структурни промени (количествени и качествени).

Второ. Наличието на вътрешноприсъщ регулативен механизъм за балансиране между изхода и входа. Това става чрез включването в действие на компенсаторните обратни връзки – чрез

нелинейни преизчисления на промените, както на реализираната продукция, така и на допълващите ги стойности в използваните ресурси. Тези преизчисления в началото (началната итерация) са върху output – input table (матрицата) за базовата година. Генерирането на матрицата за прогнозната година, чрез която се балансира желания вектор на реализираната продукция и необходимите за това ресурси, се постига чрез преизчисленията по посочения алгоритъм. За прехода от дадена към следваща итерация се решават системи нелинейни диференциални уравнения. Те съдържат различията между новата и предходната итерация. Нелинейните балансиращи промени в използваните ресурси (като сумарни стойности по колоните на преизчисляваната матрица), са присъщи на сложните икономически системи.

Процесът на итеративното балансиране има осцилаторен характер. Това се обуславя от прогресивно намаляващите по размер необвързки между реализираната продукция и използваните ресурси – при прехода към следващите итерации. При този приход се менят знаците (+) и (–) на балансовите промени в стойности на използваните ресурси.

Трето. Наличието на ергоадичност в процесите на развитието, т.е. възникването на качествени промени в структурните елементи на системата – на определен етап от тяхното развитие. Това обаче е възможно само при прилагането на системноструктурния подход и конкретизиращия го итеративен алгоритъм. Поради инерционния характер на прилагания подход и най-вече поради пренебрегването на вътрешно-присъщите структурни връзки и взаимодействия, качествените промени липсват изобщо при измерването на икономическата динамика. Защото при него се прилага кибернетичния принцип на черната кутия за измерване на ефектите на обратните връзки – между

промените на изхода и тези на входа. В системно-структурния подход чрез матричния мултипликатор изчерпателно се обхващат и измерват промените в мрежите от връзки и взаимодействия между всички елементи на системата.

Четвърто. Продуктивност на системите. Тя е на лице само ако пренесената стойност е по-малка част в създадената стойност и то за всеки елемент на системата (output – input table е отрицателно определена). Разликата е добавената стойност. Очевидно е, че това условие е задължително за пазарно функциониращите икономически системи.

Пренебрегването на системно-структурния ефект от развитието на българската икономика, оценен за предходни години е между една втора и една трета от нейния общ приръст. За отделни структуро-определящи отрасли този дял в собствения им приръст достига до 70 – 80 процента.

Прогнозираните обеми и структури, оценени пост-фактум – чрез сравняване с фактическите резултати (от НСИ), са съществено по-близки помежду си,

спрямо аналогичните сравнения при разработването на прогнозите и плановете – чрез традиционните методи.

Необходимите условия за прилагането на итеративния алгоритъм за развитието на системите са следните:

1. Output – input table на НСИ за базовата година – по 59 на брой отрасли (групи от сродни продукти).

2. Определяне на вектора за желаните обеми и структура на реализираната продукция (като начално приближение – отправно начало за итеративния процес). При това определяне се следват възприети приоритети и се цели преодоляване на заварени структурни диспропорции и по-общо повишаване на организираността (степената на зрелост) и продуктивността на икономиката.

3. Прилагането на необходимата софтуерна програма за компютърни преизчисления, чрез итеративния алгоритъм¹.

Представеният подход може да се прилага в управленската дейност на бизнес организации и териториални части от страната.

Подробности: Асен Ковачев «Развитие на икономическите системи», 2008, УИ „Стопанство”, академични учебници и списания в областта на икономиката и управлението през последните години.